

Світова економіка та міжнародні відносини

УДК 631.11

Лещенко Лариса Олександрівна

*кандидат економічних наук, старший викладач кафедри
прикладної економіки і міжнародних економічних відносин
Харківський національний аграрний університет імені В.В. Докучаєва*

Лещенко Лариса Александровна

*кандидат экономических наук, старший преподаватель кафедры
прикладной экономики и международных экономических отношений
Харьковский национальный аграрный университет имени В.В. Докучаева*

Leshchenko Larysa

*PhD in Economics, Senior Lecturer of the Department of
Applied Economics and International Economic Relations
Kharkiv National Agrarian University named after V.V. Dokuchajev*

**КОНКУРЕНТОСПРОМОЖНІСТЬ АГРАРНИХ ПІДПРИЄМСТВ НА
СВІТОВОМУ РИНКУ: СТАН І ПЕРСПЕКТИВИ
КОНКУРЕНТОСПОСОБНОСТЬ АГРАРНЫХ ПРЕДПРИЯТИЙ НА
МИРОВОМ РЫНКЕ: СОСТОЯНИЕ И ПЕРСПЕКТИВЫ
COMPETITIVENESS OF AGRARIAN ENTERPRISES IN THE WORLD
MARKET: SITUATION AND PROSPECTS**

***Анотація.** В статті здійснено систематизацію наукових підходів до оцінки стану конкурентоспроможності суб'єктів аграрного сектору на світовому ринку. Визначено та охарактеризовано три підходи вказаної категорії, зокрема: локальні підходи стосовно аналізу за певними оціночними коефіцієнтами (показниками) розвитку (дозволяють вивчати стан конкурентних позицій учасників ринку відповідно до певних значних показників (в розрізі фінансово-економічного, економічного або*

організаційно-економічного стану)); підхід, який передбачає аналіз економічних та ринкових оціночних показників (підхід, пов'язаний із визначенням комплексного показника конкурентоспроможності, який визначається на підставі розрахунку інтегрального (або середньоарифметичного) індикатора, сформованого на підставі оцінки економічних та ринкових параметрів функціонування підприємств аграрного сектору на міжнародних ринках); підхід до аналізу, пов'язаний з визначенням оціночних показників конкурентоспроможності, сформульованих на основі вибору тих, які використовуються в різних матричних методиках (в рамках даного підходу можна використовувати як комплекс показників без приведення їх до єдиного індикатора, так і комплекс показників, які оцінюються за балами і приводяться до узагальнюючого індикатора). На підставі узагальнення наукових підходів здійснено розробку універсального авторського підходу за даним напрямком, який сформульований з огляду на охоплення економічної, техніко-економічної та ринкової сфери. Відповідно до умов авторської методики здійснено аналіз стану конкурентоспроможності крупних українських виробників-експортерів олії соняшникової рафінованої. За даними оцінки встановлено стан конкурентних позицій досліджуваних аграрних підприємств на світових ринках. Доведено, що не достатньо високий рівень конкурентоспроможності двох підприємств із складу досліджуваних великою мірою залежить від низької ефективності виробництва. Здійснено висновок, що подальші перспективи наукових досліджень можуть лежати в площині пошуку та прогнозування шляхів зростання ефективності виробництва, від якого залежить ріст конкурентоспроможності на міжнародних ринках.

Ключові слова: конкурентоспроможність, світовий ринок, аграрне підприємство, експорт, олія соняшникова рафінована, ефективність виробництва, ринкова частка.

Аннотация. В статье осуществлена систематизация научных подходов к оценке состояния конкурентоспособности субъектов аграрного сектора на мировом рынке. Определены и охарактеризованы три подхода указанной категории, в частности: локальные подходы к анализу по определенным оценочным коэффициентам (показателям) развития (позволяют изучать состояние конкурентных позиций участников рынка в соответствии с определенными значимыми показателями (в разрезе финансово-экономического, экономического или организационно-экономического состояния)); подход, который предусматривает анализ экономических и рыночных оценочных показателей (подход, связанный с определением комплексного показателя конкурентоспособности, который определяется на основании расчета интегрального (или среднеарифметического) индикатора, сформированного на основании оценки экономических и рыночных параметров функционирования предприятий аграрного сектора на международных рынках); подход к анализу, связанный с определением оценочных показателей конкурентоспособности, сформулированных на основе выбора тех, которые используются в различных матричных методиках (в рамках данного подхода можно использовать как комплекс показателей без приведения их к единому индикатору, так и комплекс показателей, оцениваемых в баллах, который приводится к обобщающему индикатору). На основании обобщения научных подходов осуществлена разработка универсального авторского подхода по данному направлению, который сформулирован с учетом охвата экономической, технико-экономической и рыночной сферы. Согласно условиям авторской методики проведен анализ состояния конкурентоспособности крупных украинских производителей-экспортеров масла подсолнечного рафинированного. По данным оценки установлено состояние конкурентных позиций исследуемых аграрных предприятий на мировых

рынках. Доказано, что недостаточно высокий уровень конкурентоспособности двух предприятий из состава исследуемых во многом зависит от низкой эффективности производства. Осуществлен вывод, что дальнейшие перспективы научных исследований могут лежать в плоскости поиска и прогнозирования путей роста эффективности производства, от которого зависит рост конкурентоспособности на международных рынках.

Ключевые слова: конкурентоспособность, мировой рынок, аграрное предприятие, экспорт, масло подсолнечное рафинированное, эффективность производства, рыночная доля.

Summary. *The article systematizes scientific approaches to assessing the competitiveness of agricultural sector entities in the world market. Three approaches of this category have been identified and characterized, in particular: local approaches to the analysis by certain evaluation factors (indicators) of development (allows to study the status of competitive positions of market participants according to certain significant indicators (in terms of financial-economic, economic or organizational-economic status)); an approach that involves the analysis of economic and market valuation indicators (an approach related to the definition of a comprehensive competitiveness indicator, which is determined on the basis of the calculation of the integral (or arithmetic) indicator formed on the basis of the assessment of economic and market parameters of functioning of agricultural enterprises in the agricultural sector; analysis approach related to the definition of competitiveness indicators formulated on the basis of the choice of those used in different matrix methods (within this approach can be used as a set of indicators without reducing them to a single indicator, and a set of indicators that are evaluated by points and are summarized). On the basis of the generalization of scientific approaches, the development of a universal authorial approach in this area, which is formulated*

in view of the coverage of economic, technical, economic and market sphere. In accordance with the terms of the author's methodology, the competitiveness of large Ukrainian sunflower oil refined producers and exporters was analyzed. According to the estimation, the state of competitive position of the studied agricultural enterprises in the world markets is established. It is proved that not sufficiently high level of competitiveness of the two enterprises from the studied depends to a large extent on the low efficiency of production. It is concluded that further research prospects may lie in the plane of finding and predicting ways to increase production efficiency, which determines the growth of competitiveness in international markets.

Key words: *competitiveness, world market, agricultural enterprise, export, refined sunflower oil, production efficiency, market share.*

Постановка проблеми. Підприємства аграрного сектору відносяться до суб'єктів виробничої діяльності, які мають високу матеріаломісткість. Попит на їх продукцію на світових ринках вимагає високої якості (дотримання стандартів та вимог, прийнятих на міжнародних ринках), її відповідності ціновим параметрам. Параметри ціни та якості є одними з визначальних у забезпеченні конкурентоспроможності підприємства та його аграрної продукції на світовому ринку. Вказані параметри обумовлюють відповідні індикатори, що характеризують конкурентні позиції цих суб'єктів підприємства, зокрема, ринкову частку, постійне підвищення споживчих властивостей продукції, яке стає можливим завдяки зростанню прибутку. Вдале управління конкурентоспроможністю суб'єкта аграрного сектору пов'язане із використанням сучасних, науково обґрунтованих підходів до аналізу та прогнозування позицій на світовому ринку.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Дослідженню проблеми оцінки та підвищення стану конкурентоспроможності суб'єктів аграрного

сектору присвячено наукові праці В. Мещерякова, В. Севідова, І. Севідової [4; 3], С. Плигуна [9; 10]. Також існують пропозиції щодо аналізу конкурентних позицій зазначених суб'єктів аграрної сфери в умовах світового ринку, зокрема, це питання висвітлено в роботах В. Грановської [1, с. 38], А. Трубіліна, В. Сидоренко, П. Михайлушкина [11; 12], Г. Кандакової [2]. Незважаючи на існування широкого спектру напрацювань за даним напрямком, існує необхідність систематизації підходів до аналізу та визначення нових пропозицій за вказаною проблематикою.

Формулювання цілей статті (постановка завдання). Мета роботи – систематизація та визначення універсального підходу до оцінки стану конкурентоспроможності суб'єктів аграрного сектору на світовому ринку, аналіз стану конкурентних позицій провідних українських виробників-експортерів олії соняшnikової рафінованої. Для досягнення вказаної мети визначено низку завдань, зокрема:

- 1) систематизація наукових підходів до оцінки стану конкурентоспроможності суб'єктів аграрного сектору на світовому ринку, розробка універсального авторського підходу за даним напрямком;
- 2) аналіз стану конкурентоспроможності провідних українських виробників-експортерів олії соняшnikової рафінованої.

Виклад основного матеріалу дослідження. Розглянемо та проаналізуємо положення основних наукових підходів щодо оцінки стану конкурентоспроможності суб'єктів аграрного сектору на світовому ринку.

По-перше, можна виокремити локальні підходи стосовно аналізу конкурентних позицій підприємств аграрної сфери, які ставлять акцент на ідентифікації досліджуваного показника конкурентоспроможності з певними оціночними коефіцієнтами (показниками) розвитку. Вказаний підхід дозволяє вивчати стан конкурентних позицій учасників ринку відповідно до певних значних показників (в розрізі фінансово-економічного, економічного або організаційно-економічного стану).

Застосування зазначеного підходу, на наш погляд, важливе для оцінки окремих аспектів конкурентоспроможності, хоча не дозволяє вичерпно оцінити всі сторони досліджуваного питання.

В рамках вказаного наукового підходу можемо виокремити визначення порядку аналізу, представлене в науковому теоретико-емпіричному дослідженні В. Грановської [1, с. 38]. Авторка визначає перелік показників, які, виходячи з результатів її дослідження, ідентифікують стан конкурентоспроможності підприємств аграрного сектору на міжнародних ринках, і від покращення стану яких залежать перспективи їх подальшої інтеграції. В складі таких показників дослідницею виділено [1, с. 38]:

- 1) ефективність галузі. Мається на увазі потреба оптимізації витратомісткості виробництва аграрної продукції вітчизняними підприємствами, яка впливатиме на ріст обсягів випуску, експорту через приведення у відповідність параметру ціна-якість, зростання прибутку. Вказані показники ефективності обумовлюють виробничий та експортний потенціал, можливості підприємства аграрного сектору забезпечити високу якість за рахунок масштабів виробництва та і відповідної економії витрат;
- 2) відповідність експортованої аграрної продукції показникам попиту на міжнародних ринках;
- 3) забезпечення сертифікації аграрних підприємств відповідно до міжнародних стандартів. Вказаний напрямок реалізується, переважно, на рівні крупних суб'єктів цього сектору, а невеликі не мають можливості здійснити зазначений захід з огляду на фінансові та організаційні труднощі.

Вивчення підходу дослідниці свідчить, що вказані оціночні показники мають локальний характер і не дозволяють провести комплексний аналіз за даним напрямком. Але, на нашу думку, зазначені показники слід враховувати при визначенні методичного забезпечення

аналізу. На особливу підтримку заслуговує виділення потреби підвищення ефективності, сертифікації відповідно до міжнародних норм. Важливим є акцент на тому, що багато вітчизняних аграрних підприємств не можуть собі дозволити сертифікацію згідно з міжнародними нормами. Відповідно, на наш погляд, вирішення цієї проблеми може передбачати підприємницьку інтеграцію (створення крупних мережевих структур), за допомогою якої зростуть можливості інтеграції на міжнародні ринки збуту.

По-друге, можна виокремити науковий підхід, пов'язаний із визначенням комплексного показника конкурентоспроможності, який визначається на підставі розрахунку інтегрального (або середньоарифметичного) індикатора, сформованого на підставі оцінки економічних та ринкових параметрів функціонування підприємств аграрного сектору на міжнародних ринках. Тобто, прихильники даного підходу пропонують враховувати стан розвитку підприємств галузі за вказаними двома сферами. В рамках вказаного підходу застосовується як узагальнюючий показник конкурентоспроможності суб'єктів аграрного сектору, який визначають як середньоарифметичне складових елементів, так і інтегральний показник, що визначається як сума елементів (кількісних, приведених до певних критеріїв, та якісних), зважених на встановлену вагу впливу.

В розрізі другого наукового підходу слід відмітити порядок оцінки стану конкурентоспроможності аграрних підприємств на світовому ринку, запропонований А. Трубіліним, В. Сидоренко, П. Михайлушкиним [11; 12]. Автори відмічають, що для оцінки конкурентоспроможності аграрного підприємства на міжнародних ринках можна використовувати комплексний показник, який включає бальну оцінку [11; 12, с. 6]:

1) стану якості продукції, яку випускає та експортує підприємство (бальна оцінка);

2) стану собівартості та ціни продукції, яку випускає та експортує підприємство (бальна оцінка за рівнем собівартості та цін, зокрема, високий рівень є індикатором скорочення конкурентних позицій, низький - свідчить про позитивні перспективи);

3) рівня дохідності виробництва та експорту продукції (у десяткових знаках). Високий рівень дохідності є передумовою розвитку підприємства, запорукою збільшення якості, впровадження інновацій (якщо з боку власників буде прийнято рішення щодо використання частки прибутку на розвиток);

4) рівня рейтингу на внутрішньому та міжнародному ринках (у балах). Вказаний параметр ідентифікує ринкові позиції суб'єкта аграрного сектору.

Можемо констатувати, що підхід А. Трубіліна, В. Сидоренко, П. Михайлушкина досить вичерпно та комплексно визначає перелік оціночних показників, слід відмітити простоту та системність оцінки. Певні дискусії викликає акцент на тому, що для оцінки досліджуваного показника конкурентоспроможності аграрного підприємства на міжнародних ринках слід використовувати параметр рейтингу на внутрішньому (національному) ринку. На наш погляд, вказаний показник можна було б замінити рівнем рейтингу серед національних експортерів. При цьому, якщо певне аграрне підприємство не посідає частки міжнародного ринку, яка може бути визначена (дуже низька), то можна залишити для оцінки лише запропонований рівень рейтингу серед національних експортерів (у балах).

По-третє, заслуговує на увагу підхід до аналізу, пов'язаний з визначенням оціночних показників конкурентоспроможності, сформульованих на підставі вибору тих, які використовуються в різних матричних методиках. При цьому, в рамках даного підходу можна використовувати як комплекс показників без приведення їх до єдиного

індикатора, так і комплекс показників, які оцінюються за балами і приводяться до узагальнюючого індикатора.

Відповідно до зазначеного третього наукового підходу слід відмітити положення наукового дослідження Г. Кандакової [2], в рамках якого авторка доводить пропозицію оцінки стану конкурентоспроможності аграрного підприємства на міжнародних ринках через призму використання показників, які передбачено матрицею Space та General Electric-McKinsey для здійснення формування стратегії розвитку конкурентоспроможності підприємства. Зокрема, дослідниця пропонує оцінювати показники:

1) ефективності виробництва. В рамках показників цієї категорії можна оцінювати показники рентабельності виробництва;

2) конкурентний потенціал підприємства. Зазначений показник може оцінюватись через застосування показника ринкової частки, яку ми запропонували визначати в контексті показника рівня рейтингу підприємства серед національних експортерів;

3) конкурентний рівень продукції, яка випускається та експортується аграрним підприємством. Цей показник також може оцінюватись в рамках бальної оцінки.

Вивчення наукових підходів дозволяє констатувати, що сучасна економічна думка пропонує оцінювати стан конкурентоспроможності через використання ключових економічних, технічних та ринкових показників, із використанням комплексних (узагальнюючих) та окремо визначених, не приведених до уніфікованого індикатора параметрів. Керуючись положеннями основних наукових підходів здійснимо спробу визначення універсального підходу до порядку оцінки стану конкурентоспроможності аграрного підприємства на міжнародних ринках. В табл. 1 представлено етапи та основні показники оцінки стану

конкурентоспроможності аграрних підприємств на міжнародних ринках, визначені в рамках авторського підходу.

Таблиця 1

Етапи та основні показники оцінки стану конкурентоспроможності аграрних підприємств на міжнародних ринках, визначені в рамках авторського підходу

№ п/п	Етапи / показники	Порядок розрахунку та або характеристика
1	2	3
1	Оцінка економічного стану конкурентоспроможності аграрних підприємств	
1.1	Ре (ефективність виробництва) (рентабельність виробництва)	$Re = GP / Cs * 100, \%$, де GP - валовий прибуток; Cs - собівартість від реалізації продукції. Оцінюється за шкалою від 1 до 10 (ефективність росте через зростання). Шкала: від: 1 до 10% оцінюється на рівні 1; від 11 до 20% - на рівні 2; від 21 до 30% - на рівні 3; від 31 до 50% - на рівні 4; від 51% і вище – на рівні 5
2	Оцінка техніко-економічного стану конкурентоспроможності аграрних підприємств	
2.1	Q (показник відповідності параметрів ціни-якості продукції аграрного сектору)	Оцінюється експертним методом. Шкала: від 0 до 3, де 0 характеризує невідповідність ціни та якості через відсутність останньої, 1,5 - середню відповідність, коли ціна певним чином завищена; 3 – високу відповідність
3	Оцінка ринкового стану конкурентоспроможності аграрних підприємств	
3.1	Рівень рейтингу підприємства серед національних експортерів (Mr)	Оцінюється експертним методом, частка ринку переводиться у десяткові знаки.
4	Конкурентоспроможність підприємства аграрного сектору на світовому ринку (Comp)	$Comp = Re + Q + Mr$

Джерело: авторська розробка

Відповідно до авторської пропозиції визначено три етапи та три види оціночних показників, сформульовані з огляду на охоплення економічної, техніко-економічної та ринкової сфери. Наукова новизна пов'язана з тим, що в рамках даного підходу пов'язана з тим, що вперше представлено універсальний підхід, який дозволяє охопити основні сфери, які

забезпечують конкурентні позиції аграрних підприємств, передбачає порядок та критерії оцінки за даним напрямком.

Керуючись положеннями авторської методики проведемо аналіз стану конкурентоспроможності крупних українських виробників-експортерів олії соняшникової рафінованої за станом на 31.12.2019 р.

На першому етапі визначимо перелік суб'єктів дослідження за вказаним напрямком. Серед суб'єктів підприємницької діяльності аграрного сектору будуть досліджені ті виробники, які є лідерами з експорту на ринку олії соняшникової рафінованої і які публічно демонструють статистичні дані розвитку. Це: ПрАТ з П «Дніпропетровський олійноекстракційний завод» (м. Дніпро) [6], ПрАТ «Полтавський олійноекстракційний завод» (м. Полтава) [8], ПрАТ «Пологівський олійноекстракційний завод» (м. Пологи, Запорізька обл.) [7].

На другому етапі аналізу здійснимо оцінку конкурентоспроможності визначених аграрних підприємств на міжнародних ринках за станом на 31.12.2019 р. за визначеною авторською методикою (табл. 2). Встановлено, що серед трьох досліджуваних аграрних підприємств, які є виробниками та експортерами олії соняшникової рафінованої, ПрАТ з П «Дніпропетровський олійноекстракційний завод» (м. Дніпро) є найбільш конкурентоспроможним на загальному рівні (найбільше значення показника Конкурентоспроможності підприємства аграрного сектору на світовому ринку (Comp) (7,161), за показником ефективності виробництва (на рівні з огляду на достатньо значний рівень рентабельності виробництва продукції, яка експортується), за показником рівня рейтингу підприємства серед національних експортерів (0,161). ПрАТ «Полтавський олійноекстракційний завод» (м. Полтава) та ПрАТ «Пологівський олійноекстракційний завод» (м. Пологи, Запорізька обл.) мають досить схожі рівні конкурентних позицій на міжнародних ринках (5,118 та 5,031).

Оцінка конкурентоспроможності аграрних підприємств на міжнародних ринках за станом на 31.12.2019 р.

№ п/п	Показник	ПрАТ з П «Дніпропетровський олійноекстракційний завод» (м. Дніпро)	ПрАТ «Полтавський олійноекстракційний завод» (м. Полтава)	ПрАТ «Пологівський олійноекстракційний завод» (м. Пологи, Запорізька обл.)
1	2	3	4	5
1	Оцінка економічного стану конкурентоспроможності аграрних підприємств			
1.1	Ре (ефективність виробництва) (рентабельність виробництва), в т.ч.:	4	2	2
1.1.1	Рентабельність виробництва, %	32	14,3	12
2	Оцінка техніко-економічного стану конкурентоспроможності аграрних підприємств			
2.1	Q (показник відповідності параметрів ціни-якості продукції аграрного сектору)	3	3	3
3	Оцінка ринкового стану конкурентоспроможності аграрних підприємств			
3.1	Рівень рейтингу підприємства серед національних експортерів (Mr), в т.ч.:	0,161	0,118	0,031
3.1.1	Частка підприємства серед національних експортерів, %	16,1	11,8	3,1
4	Конкурентоспроможність підприємства аграрного сектору на світовому ринку (Comp)	7,161	5,118	5,031

Джерело: розраховано автором за матеріалами [5; 6; 8; 7]

Але ПрАТ «Пологівський олійноекстракційний завод» (м. Пологи, Запорізька обл.) вирізняється меншим рівнем цього показника через нижчий рівень ринкової частки в складі експорту олії соняшникової рафінованої на міжнародні ринки.

Висновки та перспективи. Здійснено систематизацію наукових підходів до оцінки стану конкурентоспроможності суб'єктів аграрного сектору на світовому ринку. В ході дослідження визначено та охарактеризовано три підходи вказаної категорії, зокрема: локальні підходи стосовно аналізу за певними оціночними коефіцієнтами (показниками) розвитку; підхід, який передбачає аналіз економічних та ринкових оціночних показників; підхід до аналізу, пов'язаний з визначенням оціночних показників конкурентоспроможності, сформульованих на основі вибору тих, які використовуються в різних матричних методиках. На підставі узагальнення наукових підходів здійснено розробку універсального авторського підходу за даним напрямком, який сформульований з огляду на охоплення економічної, техніко-економічної та ринкової сфери. Відповідно до умов авторської методики здійснено аналіз стану конкурентоспроможності крупних українських виробників-експортерів олії соняшникової рафінованої. За даними оцінки встановлено стан конкурентних позицій досліджуваних аграрних підприємств на світових ринках. Доведено, що не достатньо високий рівень конкурентоспроможності двох підприємств із складу досліджуваних великою мірою залежить від низької ефективності виробництва. Можна зробити висновок, що подальші перспективи наукових досліджень можуть лежати в площині пошуку та прогнозування шляхів зростання ефективності виробництва, від якого залежить ріст конкурентоспроможності на міжнародних ринках.

Література

1. Грановська В.Г. Експортний потенціал аграрних підприємств України як індикатора їх конкурентоспроможності. Агросвіт. 2018. № 6. С. 32–39.

2. Кандакова Г.В. Проблемы повышения конкурентоспособности аграрного сектора России в условиях вступления в ВТО и направления их решения // Вестник ВГУИТ. 2013. № 4. С. 307-311.
3. Лещенко Л.О., Мещеряков В.Є., Севідов В.П., Севідов І.В. Тенденції інноваційної діяльності овочевих підприємств у Республіці Польща // Фінансово-кредитна діяльність: проблеми теорії та практики. 2019. №. 3. С. 103-111.
4. Лещенко Л. О. Удосконалення ринку овочів захищеного ґрунту на основі підвищення ефективності їх виробництва // Агросвіт. 2018. № 17. С. 48–53.
5. Рейтинги виробників олійно-жирової продукції. Дата оновлення: 20.03.2020. URL: <https://ukroilprom.org.ua/news/reytyngy-vyrobnykiv-oliyno-zhyrovoy-produktsiy-190/> (дата звернення: 20.03.2020)
6. Річна інформація. Приватне акціонерне товариство з іноземними інвестиціями “Дніпропетровський олійноекстракційний завод”. Дата оновлення: 20.03.2020. URL: <https://smida.gov.ua/db/participant/00374385> (дата звернення: 20.03.2020)
7. Річна інформація. Приватне акціонерне товариство “Пологівський олійноекстракційний завод”. Дата оновлення: 20.03.2020. URL: <https://smida.gov.ua/db/participant/00384147> (дата звернення: 20.03.2020)
8. Річна інформація. Приватне акціонерне товариство “Полтавський олійноекстракційний завод – Кернел груп”. Дата оновлення: 20.03.2020. URL: <https://smida.gov.ua/db/emitent/report/year/xml/show/110863> (дата звернення: 20.03.2020)

9. Севідова І. Вплив якості овочевої продукції на конкурентоспроможність овочівництва // Вісник Львівського національного аграрного університету. 2013. № 20(1). С. 302-306.
10. Севідова І., Плигун С. Особливості організаційно-економічного механізму забезпечення конкурентоспроможності маркетингової діяльності аграрних підприємств // Вісник ХНТУСГ. 2019. № 202. С. 149-158.
11. Трубилин А.И., Сидоренко В.В., Михайлушкин П.В. Аграрная политика. Краснодар: Просвещение-Юг, 2012. 363 с.
12. Трубилин А.И., Сидоренко В.В., Михайлушкин П.В. Конкурентоспособность аграрного сектора России // Международный сельскохозяйственный журнал. 2016. № 5. С. 4-8.

References

1. Hranovska, V.H. (2018). "Export potential of agricultural enterprises of Ukraine as an indicator of their competitiveness", *Agrosvit*, vol. 6, pp. 32–39.
2. Kandakova, H.V. (2013). "Problems of increasing the competitiveness of the agricultural sector of Russia in the conditions of accession to the WTO and directions for their solution" // *VGUIT Bulletin*, vol. 4, pp. 307-311.
3. Leshchenko, L.O., Meshcheriakov, V.Ie., Sevidov, V.P., Sevidov, I.V. (2019). "Trends of innovative activities of vegetables of the Republic of Poland" // *Financial and credit activities: problems of theory and practice*, vol. 3, pp. 103-111.
4. Leshchenko, L.O. (2018). "Improvement of the Vegetable Market on the Basis of Increasing Their Production Efficiency" // *Agrosvit*, vol. 17, pp. 48–53.
5. Reitynhy vyrobnykiv oliino-zhyrovoi produktsii [Ratings of producers of oil and fat products]. Retrieved from:

- <https://ukroilprom.org.ua/news/reytyngy-vyrobnykiv-oliyno-zhyrovoy-produktsiy-190/> [in Ukrainian].
6. Richna informatsiia. Pryvatne aktsionerne tovarystvo z inozemnymy investytsiiami „Dnipropetrovskyi oliinoekstraktsiinyi zavod” [Annual information. Dnepropetrovsk Oil Extraction Plant, Private Joint Stock Company with Foreign Investments]. Retrieved from: <https://smida.gov.ua/db/participant/00374385> [in Ukrainian].
  7. Richna informatsiia. Pryvatne aktsionerne tovarystvo "Polohivskyi oliinoekstraktsiinyi zavod" [Annual information. Private Joint-Stock Company "Pologovsky Oil Extraction Plant"]. Retrieved from: <https://smida.gov.ua/db/participant/00384147> [in Ukrainian].
  8. Richna informatsiia. Pryvatne aktsionerne tovarystvo „Poltavskyi oliinoekstraktsiinyi zavod – Kernel hrup” [Annual information. Poltava Oil Extraction Plant - Kernel Group, Private Joint Stock Company]. Retrieved from: <https://smida.gov.ua/db/emitent/report/year/xml/show/110863> [in Ukrainian].
  9. Sevidova, I. (2013). "The Impact of Vegetable Product Quality on Vegetable Competitiveness" // Visnyk of Lviv National Agrarian University, vol. 20(1), pp. 302-306.
  10. Sevidova, I., Plyhun, S. (2019). "Features of Organizational and Economic Mechanism for Ensuring Competitiveness of Marketing Activity of Agrarian Enterprises" // KhNTUSG Bulletin, vol. 202, pp. 149-158.
  11. Trubilin, A.I., Sidorenko, V.V., Mikhaylushkin, P.V. (2012). Agrarnaya politika [Agricultural policy]. Krasnodar: Prosveshcheniye-Yug. [in Russian].
  12. Trubilin, A.I., Sidorenko, V.V., Mikhaylushkin, P.V. (2016). "Competitiveness of the Russian Agricultural Sector" // International Agricultural Journal, vol. 5. C, pp. 4-8.